

พระมหาเจดีย์ชเวดากอง นำทองจากกรุงศรีอยุธยาไปสร้างจริงหรือไม่
Mahacediswedagon whether gold was brought from Sri Ayutthaya city
to build or not : An Analytical Study

ผดุง วรรณทอง *

บทคัดย่อ

พระพุทธศาสนาเดินทางจากชมพูทวีป เข้าสู่ดินแดนสุวรรณภูมิตามที่ปรากฏหลักฐาน เมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๓๕ คือ หลังจากการทำสังคายนาครั้งที่ ๓ มีพระเจ้าอโศกมหาราช เป็นผู้อุปถัมภ์ ได้ปรึกษาหารือกับพระโมคคัลลีบุตรติสสเถระ ถึงการส่งพระธรรมทูตออกไปเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนต่างๆ ทั้งในและนอกชมพูทวีป โดยแบ่งพระธรรมทูตออกเป็น ๙ สาย และ ๑ ใน ๙ สายนั้นสายที่ ๘ คือ สายสุวรรณภูมิ ได้มอบหมายให้พระโสณเถระและพระอุตตรเถระ พร้อมคณะรับผิดชอบเดินทางมาทำการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สถิตสถาพรในดินแดนสุวรรณภูมินี้

คำว่า “สุวรรณภูมิ” แยกออกเป็น ๒ ศัพท์ คือ สุวรรณ ที่แปลว่า ทอง และศัพท์ว่า ภูมิ แปลว่า แผ่นดิน หรือ สถานที่ เมื่อแปลรวมกัน ได้ความหมายว่า แผ่นดินทอง ซึ่งในทางภูมิศาสตร์อาจจะหมายถึงประเทศ หรือ แผ่นดินที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งมี ดิน ฟ้า อากาศ ที่สามารถปลูกพืชพันธุ์ธัญญาหารได้ดีเป็นอย่างดี ปัจจุบันมีประเด็นที่กำลังถกเถียงกันในนักการศาสนาอยู่ว่า สุวรรณภูมิ ตั้งอยู่ หรือมีศูนย์กลางอยู่ที่ไหน แต่ในที่นี้จะไม่วิเคราะห์ประเด็นดังกล่าว

การสร้างพระเกศาธาตุ ที่พาดิษสองพี่น้องชาวโอรกละชนบท ชื่อ ตปุสสะ และ ภัลลิกะ ได้เดินทางไปค้าขายยังประเทศอินเดียในสมัยพุทธกาลอันเป็นช่วงเวลาที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้และเสวยวิมุตติสุขในสัปดาห์ที่ ๗ ใต้ต้นราชายตนะ (เกต) ได้ถวายสัตตูก้อน สัตตุงวง แล้วทั้งสองได้แสดงตนเป็นเทววาจิกอุบาสก พระพุทธเจ้าได้ประทานเส้นพระเกศา ๘ เส้น พาดิษสองพี่น้องรับเส้นพระเกศาแล้วได้นำพระเกศาธาตุกลับมาขายโอรกละชนบท เริ่มต้นได้สร้างเจดีย์สูงเพียง ๙ เมตรครอบไว้ ปัจจุบันพระเกศาธาตุเจดีย์ มีความสูงถึง ๑๒๒ เมตร มีทองคำโอบหุ้มอยู่เป็นน้ำหนักถึง ๑,๑๐๐ กิโลกรัม โดย

* อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

นำทองคำเป็นแผ่นๆ มาเรียงกัน จำนวน ๘,๖๘๘ แผ่น นำไปเรียงร้อยกันตั้งแต่ตัวเจดีย์ (องค์ระฆัง) ขึ้นไปจนถึงยอดฉัตร

คำถามมีอยู่ว่า ทองคำที่นำมาโอบหุ้มพระเกศาธาตุเจดีย์จำนวนมากขนาดนี้ ประเทศพม่า ซึ่งปัจจุบันเป็นประเทศที่กำลังพัฒนา มีรายได้ของประเทศ หรือ GDP ไม่มากนัก จะนำทองคำมาจากที่ไหนมาสร้าง? หรือว่าชาวพม่าในสมัยที่ปกครองด้วยระบบกษัตริย์ไปรบชนะประเทศต่างๆ ในแถบเอเชียอาคเนย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสยามประเทศ แล้วนำทองคำจากสยามประเทศมาต่อเติมพระเกศาธาตุเจดีย์หรือเปล่า

คำตอบมีอยู่อย่างสั้นๆ ก่อนว่า นำทองคำจากสยามประเทศมาต่อเติมพระเกศาธาตุเจดีย์จริง แต่เป็นเพียงจำนวนน้อยนิด ถ้าเทียบกับจำนวนทองคำที่ขึ้นไปในคราวกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งที่สอง

คำสำคัญ : พระมหาเจดีย์ชเวดากอง, สุวรรณภูมิ, กรุงศรีอยุธยา

Abstract

Buddhism comes from champutipā to the land of Suwannabhūmi on the obvious evidence about 235 B.E., i.e. after the third revision has been made under patronage of the great Asoka, He and Phramokkulliputtissathera have made a consultation to each other about sending dhamma-missionary for spreading Buddhism to different land both in and out of champutipā by dividing dhamma-missionary into nine routes. The eight routes is Suwannabhūmi which is one of nine has been made an assignment to Phrasonathera and Phrauttarathera with their groups responding to establish Buddhism in this Suwannabhūmi.

The word “Suwannabhūmi” comes from two words, Suwanna is translated “Gold” and “Bhūmi” is translated “Land” or “Places”. When two words are combined together translating “Golden Land”, by Geographical mean to country or the fertile land with natural resources including soil and climate which is plant able of good rice, Nowadays, It is an arguing point of Religionists where the location or center of Suwannabhūmi is, but here the mentioned question won't be analyzed.

To build the hair pagoda that two cousins of Okkalajanapada, Tapussa and Bhallika, went to India for trading on the Buddha's time which He has just made enlightenment and a happy liberal time in the seventh week under rajayatana tree (Keta) offered Him with a loft of Sattu and a powder of Sattu, then two of them

shown themselves as a davevacika-upasaka. The Buddha gave them the eight hairs to them. Two traders have venerably received them and brought them back to Okkalajanapada, started to build a nine meter height of pagoda covered them.

At the present, the hair pagoda has 122 meter of height, surrounded by gold at a weight of 1100 kilograms by taking 8688 sheets of setting in line up from the body of pagoda up to the top umbrella of it.

The question is that a tremendous amount of gold surrounded hair pagoda, Burma which nowadays is a developing country with no more income or GDP of the country, where does it bring the gold? Or Burma in time of ruling by king system overcomes different countries in South East Asia, Especially for Siam, then bring gold from Siam to add in hair pagoda?.

The first briefly answer is that the gold is truly brought from Siam to add the hair pagoda, but it is a litter bit of it, if it is compared to amount of gold that take from Sri Ayutthaya city at the second breaking.

Keyword : Mahacediswedagon, Sri Ayutthaya, Suwannabhumi.

บทนำ

มิงกลาบา คัมยา ก่อนอื่นขอทักทายด้วยภาษาพม่าที่น่าจะมีรากศัพท์มาจากภาษาบาลี คือ มงคล ที่แปลว่า มงคล หรือ ดิงาม หรือ สวัสดิ์ครับ

สมัยที่ผมเป็นเด็ก เคยได้เรียนวิชาประวัติศาสตร์ชาติไทยและเพื่อนบ้าน ประเทศที่ผมไม่ค่อยชอบเอามากๆ ถึงมากที่สุด คือ ประเทศพม่า เพราะเป็นประเทศที่ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาแตก ๒ ครั้ง ๒ คราว โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเสียกรุงศรีอยุธยา ครั้งที่ ๒ สร้างความบอบช้ำแก่กรุงศรีอยุธยาอย่างที่ไม่สามารถจะเยียวยาให้กลับเป็นเมืองหลวงที่รุ่งเรืองเหมือนในอดีตได้อีก นี่คือสาเหตุที่ผมไม่ชอบประเทศพม่า (ในตอนนั้น) ก็เลยมีทัศนคติที่ไม่ค่อยจะสู้ดีกับคนพม่าก่อนเดินทางไปพม่า เมื่อผมเดินทางไปพม่าสิ่งที่ผมคิดไว้กับตาลปัตร เพราะชาวพม่ามีจิตใจที่เป็นมิตร อ่อนน้อม มีน้ำใจ เลื่อมใสพระพุทธศาสนาอย่างยิ่งยวด สังเกตเบื้องต้นได้จากการที่คนพม่าถอดรองเท้า และแม้กระทั่งถุงเท้า เมื่อก้าวย่างเข้าสู่ธรณีประตูวัด (ไม่ยกเว้นชนชั้นใดๆ) ซึ่งแตกต่างกับบางประเทศ

การเดินทางไปประเทศพม่าของผมในครั้งนี้นี้ ตั้งใจจะไปกราบสักการะพระมหาเจดีย์ชเวดากองที่คนไทยบางคนชอบพูดเสมอๆ ว่า “พวกพม่ารามัญยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาแล้วเผาโลกทองคำจากกรุงศรีอยุธยาไปสร้าง ชเวดากอง ที่ย่างกุ้ง” การเสียกรุงศรีอยุธยาทั้งสองครั้งเป็นสาเหตุให้คนไทยบางคนเข้าใจว่า พวกพม่ารามัญจะต้องขนแก้วแหวน เงิน ทอง ทรัพย์สินที่มีค่า กลับไปที่พม่า แล้วนำทองคำนั้นไปสร้างองค์พระมหาเจดีย์ชเวดากอง (Golden Pagoda) ที่ใหญ่โต อลังการ ดังปรากฏในปัจจุบัน

แต่ก่อนที่เราจะมาวิเคราะห์ว่า พม่านำทองจากกรุงศรีอยุธยาไปสร้างองค์พระมหาเจดีย์ชเวดากอง จริงเหมือนอย่างที่เราเข้าใจกันหรือเปล่านั้น ขอนำเสนอข้อมูลพื้นฐาน และประวัติศาสตร์พม่า ประกอบการวิเคราะห์โดยแบ่งออกเป็น ๕ สมัย พอสังเขป ดังต่อไปนี้

ข้อมูลพื้นฐานของประเทศสหภาพพม่า (Union of Myanmar)^๑

เดิมที่ชาวตะวันตกเรียกประเทศนี้ว่า Burma จนกระทั่งเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๒ สหภาพพม่าได้เปลี่ยนชื่อประเทศเป็น Myanmar ชื่อใหม่นี้เป็นที่ยอมรับจากองค์การสหประชาชาติ แต่สหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักรไม่ยอมรับการเปลี่ยนชื่อนี้ เนื่องจากไม่ยอมรับรัฐบาลทหารที่เป็นผู้เปลี่ยนชื่อ ปัจจุบันหลายคนใช้คำว่า Myanmar ซึ่งมาจากชื่อประเทศในภาษาพม่าว่า Myanma Nainngandaw คำว่าพม่า (เมียนมาร์) เป็นการทับศัพท์มาจากภาษาอังกฤษว่า Myanmar แต่คนพม่าเรียกชื่อเขาเองว่า มยะหมา

ลักษณะทางภูมิศาสตร์

ตั้งอยู่ ตอนบนสุดของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ของประเทศไทย ระหว่าง ละติจูดที่ ๐๙° ๓๒' N และ ๒๘° ๓๑' N ลองจิจูด ๙๒° ๑๐' E และ ๑๐๑° ๑๑' E

อาณาเขต ทิศเหนือและทิศตะวันออกเฉียงเหนือติดกับจีน (แคว้นทิเบตและยูนนาน) เป็นที่ราบสูงฉาน ทิศตะวันออกติดกับ สปป.ลาว และไทย มีทิวเขาตะนาวศรี กั้นระหว่างไทยกับสหภาพพม่า ทิศใต้ติดกับทะเลอันดามัน ทิศตะวันตกและทิศตะวันตกเฉียงเหนือติดกับอินเดีย บังกลาเทศ และอ่าวเบงกอล มีเทือกเขาปัทโกกั้นระหว่างสหภาพพม่ากับอินเดีย มีพรมแดนติดกับจีน ๒,๑๘๕

^๑ ภพพล จันทร์วัฒนกุล, **ประวัติศาสตร์และศิลปะพม่า**, (กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, ๒๕๕๓), หน้า ๑๗-๒๐.

กม. สปป.ลาว ๒๓๕ กม. ไทย ๒,๔๐๑ กม. อินเดีย ๑,๔๖๓ กม. และบังคลาเทศ ๑๙๓ กม. จังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับสหภาพพม่ามี ๑๐ จังหวัด คือ เชียงราย เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ตาก กาญจนบุรี ราชบุรี เพชรบุรี ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และระนอง

มีพื้นที่ ๖๗๘,๕๐๐ ตร.กม. ประมาณ ๑.๓ เท่าของไทย มีแม่น้ำที่สำคัญ ๓ สาย คือ อีรวดี สะโตง และแม่น้ำสาละวิน ภูมิอากาศเป็นมรสุมเขตร้อน มี ๓ ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน ฤดูหนาว มีประชากรประมาณ ๕๐.๕ ล้านคน ประกอบด้วยเชื้อชาติหลักๆ ๘ กลุ่ม คือ พม่า (ร้อยละ ๖๘) ไทยใหญ่ (ร้อยละ ๘) กะเหรี่ยง (ร้อยละ ๗) ยะไข่ (ร้อยละ ๔) จีน (ร้อยละ ๓) มอญ (ร้อยละ ๒) อินเดีย (ร้อยละ ๒) นับถือ ศาสนาพุทธนิกายเถรวาท ๙๐% ศาสนาคริสต์ ๔% ศาสนาอิสลาม ๓% ศาสนาฮินดู ๐.๗% นับถือผี ๒.๓%

ภาษาที่ใช้ คือ ร้อยละ ๘๕ ใช้ภาษาพม่า นอกนั้นร้อยละ ๑๕ พูดภาษากระเหรี่ยง มอญ จีนกลาง ภาษาราชการ คือภาษาพม่า ภาษาที่ใช้ติดต่อธุรกิจ และการค้า คือ ภาษาพม่า และภาษาอังกฤษ

ปัจจุบันมีผู้นำประเทศ คือ พลเอก เต็ง เซ่ง (Lt.Gen. Thein Sein) **เมืองหลวง** คือเมืองเนปีดอร์ (Nay Pyi Taw) ซึ่งแปลว่าราชธานี (Royal City) เป็นเมืองหลวงใหม่ ตั้งอยู่ตอนกลางของประเทศใกล้กับเมืองพินมานา (Pyinmana) อยู่ห่างจากกรุงย่างกุ้งไปทางตอนเหนือราว ๓๒๐ กม. เวลา GMT +๖.๓๐ ชั่วโมง หรือช้ากว่าประเทศไทย ๓๐ นาที **ธงชาติ** ของสหภาพพม่ามีพื้นเป็นสีแดง มีแถบสีน้ำเงินอยู่มุมบนซ้ายมือ กลางพื้น สีน้ำเงินมีสัญลักษณ์รวงข้าวและกงล้อเฟืองสีขาว ๑๔ ซี่ แต่ละซี่มีดาวสีขาว ล้อมรอบเฟืองเป็นวงกลม ดาวแต่ละดวงแทนจำนวนรัฐ และจังหวัดทั้งหมด รวงข้าวและกงล้อเฟืองแทนสถานภาพของชาวนาและกรรมกรที่ไม่สามารถล้มล้างได้ สีน้ำเงินหมายถึงสันติภาพและความสถาพร สีแดงและสีขาว เป็นสัญลักษณ์ของการต่อต้านเผด็จการฟาสซิสต์ สมัยสงครามโลกครั้งที่ ๒ โดยสีแดงแทน ความเด็ดเดี่ยว สีขาวแทนความบริสุทธิ์ และเกียรติยศ **วันชาติ** คือ วันที่ ๔ มกราคม **ดอกไม้ประจำชาติ** คือดอกประดู่ **เขตการปกครอง** แบ่งการปกครองเป็น ๗ รัฐ (state) สำหรับเขตที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นชนกลุ่มน้อยและ ๗ ภาค (divisions) สำหรับเขตที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นเชื้อสายพม่า

สมัยที่ ๑ (แรกเริ่มรับอารยธรรมอินเดีย พุทธศตวรรษที่ ๗-๑๑)^๒

^๒ ภภาพพล จันทรวัดมนกุล, ประวัติศาสตร์และศิลปะพม่า, ๑๔๕ หน้า.

หลังจากการค้นพบศิลาจารึกที่เมืองนาตรัง (ยาจรัง) ประเทศเวียดนาม^๓ และกำหนดอายุได้ราวพุทธศตวรรษที่ ๗ นักวิชาการทางด้านประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่สรุปไว้ว่า อารยธรรมอินเดียเริ่มแพร่เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในพุทธศตวรรษที่ ๗-๘

เมืองท่าโบราณที่สำคัญในสมัยนั้นคือ เมืองสะเทิม เมืองพะโค ที่อยู่ในแถบอ่าวเมาะตะมะ เมืองธัญญ วดี เมืองเวสาลีในรัฐยะไข่ (ใกล้อ่าวเบงกอล พบหลักฐานหลายอย่างทำให้เชื่อได้ว่ามี การติดต่อกับอินเดียแล้ว)^๔ และที่น่าสนใจคือ ที่เมืองธัญญวดี และเมืองเวสาลีในรัฐยะไข่ได้ค้นพบมากมายทั้งที่เป็นจดหมายเหตุของชาวกรีก ศิลาจารึก โบราณสถาน และศิลปกรรมต่างๆ แสดงให้เห็นถึงความเป็นเมืองท่าที่สำคัญในอดีตที่มีการติดต่อกับอินเดียมาก่อน

จากหลักฐานโบราณเชื่อว่าบริเวณนี้อาจเป็นศูนย์กลางของการค้าขายแร่เงินที่เรียกว่า Argyre ซึ่งระบุอยู่ในจดหมายเหตุของชาวกรีกสมัย พระเจ้าอเล็กซานเดอร์ (Alexander) ที่เขียนรายละเอียดและมีแผนที่ประกอบโดย ปโตเลมี (Ptoleme)^๕

สมัยที่ ๒ (ปยู มอญโบราณ และอาระกัน หรือ ยะไข่ พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๕)

พวกปยู (Pyu) เป็นกลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๕ แถบตอนกลางของแม่น้ำอิรวดี คำว่า ปยู ตามเอกสารจีนออกเสียงว่า เปียว (P-iao) ได้อพยพมาจากเทือกเขาทิเบตที่อยู่ทางตอนเหนือ ชนกลุ่มนี้เป็นเชื้อสาย อินโดทิเบเตียน สมัยปยูนอกจากมีการใช้ตัวหนังสือที่เป็นจารึกแล้ว ยังพบหลักฐานเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์ด้วย การสร้างเมืองที่มีผังเป็นรูปวงกลม การปกครองที่มีระบบกษัตริย์ และศิลปกรรมต่างๆ อีกมากมาย นักวิชาการรวมเรียกว่าวัฒนธรรมของพวกปยู^๖

^๓ ศิลาจารึกหลักนี้พบที่หมู่บ้านโวกาญ เมืองนาตรัง ประเทศเวียดนามตอนใต้ จารึกเป็นภาษาสันสกฤตด้วยตัวอักษรก่อนปัลลวะ.

กล่าวถึงชื่อกษัตริย์ที่ปกครองดินแดนในแถบนั้น กำหนดอายุได้ราวๆ พุทธศตวรรษที่ ๗-๘ จึงเชื่อกันว่าเป็นหลักฐานการใช้ภาษา

หรือตัวหนังสือเป็นครั้งแรกในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

^๔ ผาสุก อินทรารุช, สุวรรณภูมิ หลักฐานทางโบราณคดี, (กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภารพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๙๓-๑๐๒.

^๕ Pamela Gutman, *Burm's Lost Kingdom*, (Bangkok : Orchid press, 2001), P. 4.

^๖ ศ.ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล, ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ก่อน พ.ศ. ๒๐๐๐, (กรุงเทพมหานคร: สามลดา, ๒๕๔๙), หน้า ๙๒.

ปุย มีเมืองศรีเกษตร เป็นราชธานีแห่งแรก และมีเมืองเบคทานโน (Beikthano) เป็นราชธานีแห่งที่สอง ในช่วงพุทธศตวรรษที่ ๑๑ จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๓ จึงได้ย้ายราชธานีไปอยู่ที่ ฮาลิน (Halin) ซึ่งตั้งอยู่ทางทิศเหนือ จนถึงพุทธศตวรรษที่ ๑๔ จึงได้เสื่อมสลายลงเนื่องจากการถูกรุกรานจากอาณาจักรน่านเจ้าที่แผ่อิทธิพลลงมาจากภาคเหนือแถวมณฑลยูนนานได้กวาดต้อนพวกปุย ประมาณ ๓,๐๐๐ ครอบครัวจากเมืองฮาลิน ไปอยู่อาศัยบริเวณที่ตั้งของเมืองकुหมิงในปัจจุบัน^๗

จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวปุยบางส่วนหนีไปตั้งหลักแหล่งอยู่ที่บริเวณเมืองพุกามปัจจุบัน สถานที่เดียวกันกับชาวพม่าที่ได้อพยพลงมาจากทิเบตในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน เพราะเหตุผลทางการเมืองที่จีนและทิเบตกำลังต่อสู้กันอย่างรุนแรง^๘ บริเวณนี้ประกอบด้วยหมู่บ้านทั้งหมด ๑๙ หมู่บ้านและได้รวมตัวกันตั้งเป็นราชธานีขึ้นเรียกชื่อว่า **เมืองอริมัณฑนะ** (ตามที่ปรากฏในพงศาวดาร) มีกษัตริย์ปกครองต่อๆ กันมาหลายพระองค์

มอญโบราณ พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๕ เป็นอีกชนชาติหนึ่งที่พบหลักฐานว่าอาศัยอยู่ในแถบอ่าวเมาะ ตะมะ เช่น ที่เมืองสะเทิม เมืองทวาย เมืองมะริด เป็นต้น และเมืองบริเวณชายฝั่งทะเลเหล่านี้ยังได้พบหลักฐานทางโบราณคดีของกลุ่มชนชาติมอญโบราณกระจัดกระจายอยู่ทั่วไป

อาระคัน (ยะไข่) โบราณ พุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๖ ได้พบหลักฐานจำนวนมากว่าในช่วงนี้ชาวอาระคันโบราณได้ติดต่อค้าขายกับอินเดีย และรับอารยธรรมอินเดียผ่านพระพุทธศาสนา และศาสนาพราหมณ์เข้ามาในราชอาณาจักร มีกษัตริย์ปกครอง จากหลักฐานที่เป็นจารึกกล่าวว่า พระเจ้าแผ่นดินในราชวงศ์จันทรา ได้ปกครองต่อเนื่องอยู่ที่เมืองธัญญวดี (Dhanyavadi) ในระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๐-๑๒ เมืองเวสาลี (Vesali) ระหว่างพุทธศตวรรษที่ ๑๒-๑๔ เมืองโบราณแถบหุบเขาเล-มโร (Le Mro) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชาวพม่าได้อพยพลงมาจากบริเวณเทือกเขาทิเบต และรวมตัวตั้งบ้านเมืองเป็นปึกแผ่น ตัวอย่างเช่นอาณาจักรพุกาม และเข้ามาแทนที่ชาวอาระคันบางส่วนในอาณาจักรอาระคันโบราณด้วย ต่อมาได้ย้ายเมืองหลวงไปที่เมืองมะรุกอู (Mrauk) ภาษาพม่าออกเสียงว่า มะ-เยา-อู

จากหลักฐานทั้งหมดทำให้นักวิชาการบางท่านสรุปได้ว่า เมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๑๑-๑๕ ชาวปุยตั้งถิ่นฐานอยู่ในพม่าภาคกลางและภาคเหนือมาแต่เดิม มีเพื่อนบ้านเป็นชาวมอญอยู่ทางใต้

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๖.

^๘ หม่องทินอ่อง, **ประวัติศาสตร์พม่า**, แปลโดย พัชรี สุมิตร, (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙), หน้า ๒.

และชาวอาระกัน (ยะไข่) อยู่ทางตะวันตก ภายหลังพม่าจึงได้อพยพลงมาจากเทือกเขาทิเบตมาเป็นเพื่อนบ้านทางตอนเหนือ

สมัยที่ ๓ จักรวรรดิที่หนึ่ง : พุกาม พุทธศตวรรษที่ ๑๖-๑๙ (พ.ศ. ๑๕๘๗-๑๘๓๐)

เรื่องราวของอาณาจักรของชาวพม่าที่มีพุกามเป็นราชธานีได้ถูกบันทึกไว้ในจดหมายเหตุจีนหลายครั้ง และมีเอกสารกล่าวถึงราชธานีสำคัญยิ่งแห่งนี้อีกมากมาย^๙ อนึ่งการกำหนดอายุสมัยพุกามเริ่มตั้งแต่พระเจ้า อนิรุทธ์ขึ้นราชสมบัติในปี พ.ศ. ๑๕๘๗ เป็นประเด็นที่ชัดเจน เพราะมีหลักฐานทางโบราณคดี จารึก และศิลปกรรมจำนวนมากรองรับ แต่ที่กล่าวถึงสมัยก่อนหน้าพระเจ้าอนิรุทธ์มีหลักฐานเพียงพงศาวดารฉบับหอแก้ว และหลักฐานอื่นอีกเล็กน้อยเท่านั้น

สมัยนี้ถือเป็นสมัยที่รุ่งเรืองของชนชาวพม่าอย่างแท้จริง และเป็นสมัยจักรวรรดิที่ ๑ ของชาวพม่าที่มีการขยายอาณาเขตไปกว้างใหญ่ไพศาล มีอาณาเขตครอบคลุมภาคใต้แถบอ่าวมะตะมะ ภาคตะวันออกถึงแคว้นอาระกัน ภาคเหนือถึงตอนต้นแม่น้ำอิรวดี และชินดวิน ที่ราบสูงไทใหญ่ (รัฐฉาน) มีกษัตริย์ปกครองหลายพระองค์ ที่เด่นๆ เช่น พระเจ้าอนิรุทธ์ (คนไทยรู้จักในพระนาม พระเจ้าอินทรา) หนึ่งในมหाराชของชาวพม่า (พระเจ้าอนิรุทธ์ ๑ พระเจ้าบุเรงนอง ๑ พระเจ้าอลองพญา ๑) เป็นต้น

ถึงสมัยพระเจ้านรสีหปติ ครองราชย์ พ.ศ. ๑๗๙๘-๑๘๓๐ ในรัชกาลของพระองค์มีความขัดแย้งกับประเทศจีนที่ปกครองโดยราชวงศ์หยวนและมองโกล จีน (มองโกล) บังคับให้พระเจ้านรสีหปติส่งเครื่องบรรณาการไปถวาย แต่พระองค์ปฏิเสธ จีนจึงได้ส่งกองทัพมาตีพุกาม พระเจ้านรสีหปติทรงหนีไปตั้งหลักที่เมืองแปร และถูกวางยาพิษโดยโอรสของพระองค์เอง จีนตีพุกามแตกในปี พ.ศ. ๑๘๓๐ โดยแม่ทัพชื่อ เยซิน ติมูร์ (Yezin Timur) อย่างไรก็ตามในช่วงกลางรัชกาลพระเจ้านรสีหปติได้ทรงสร้างมิงกาลาเจดีย์จนสำเร็จ แม้โอรสจะตัดทอนว่า ถ้าสร้างสำเร็จอาณาจักรพุกามจะล่มสลายก็ตาม

สมัยที่ ๔ จักรวรรดิที่สอง : สมัยหลังพุกามจนถึงสิ้นราชวงศ์ตองอู (พ.ศ. ๑๘๓๐-๒๒๙๕)

หลังจากอาณาจักรพุกามล่มสลายลง พม่าได้แตกออกเป็นหลายกลุ่มในภาคใต้ มีกลุ่มชาวมอญตั้งตนเป็นใหญ่ที่เมืองมะตะมะและหงสาวดี มี พระเจ้าฟ้ารั่ว หรือที่คนไทยรู้จักในนาม มะกะโท (ราชบุตรเขยของพ่อขุนรามคำแหงมหาราชแห่งราชวงศ์สุโขทัย) และพวกยะไข่ได้แยกตัวเป็นอิสระ

^๙ ศ.ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล, ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ก่อน พ.ศ. ๒๐๐๐, หน้า ๙๒-๙๔.

ตั้งราชธานีอยู่ที่ เมืองเวสาลี ทางภาคตะวันตกของพม่า ชาวพม่าเองก็แตกเป็นหลายกลุ่ม เช่น กลุ่มตองอู กลุ่มแปร กลุ่มอังวะ และยังมีชาวไทยใหญ่ตั้งตัวเป็นกษัตริย์อยู่ภาคเหนือแถวเมืองสะกายอีกด้วย (สะกาย หรือ จักกาย แปลว่า เซลย) ต่อไปจะได้ลำดับกลุ่มอำนาจในพม่าพอสังเขป ดังนี้

ชาวมอญ (ทางตอนใต้ของพม่า)

ชาวมอญมีหัวหน้าชื่อ วาเรรุ (Wareru) หรือ **พระเจ้าฟ้ารั่ว** คนไทยรู้จักในของ **มะกะโท** ผู้มีอาชีวะเป็นพ่อค้าและเคยเข้าไป พึ่งพระบรมโพธิสมภารของพ่อขุนรามคำแหงจนกระทั่งได้พระธิดาของพ่อขุนฯ ไปครอง พระเจ้าฟ้ารั่วได้ตั้งมั่นอยู่ที่เมืองเมาะตะมะ จากการสนับสนุนของไทยที่สุโขทัย เมื่ออาณาจักรพุกามแตกจึงตั้งตัวเป็นกษัตริย์ปกครองอยู่แถบที่ราบลุ่มตอนใต้แถวปากแม่น้ำอิรวดี แม่น้ำสะโตง และแม่น้ำสาละวิน ต่อมาได้ย้ายราชธานีมาตั้งที่เมืองหงสาวดี พระเจ้าฟ้ารั่วถูกลอบปลงพระชนม์เมื่อ พ.ศ. ๑๘๕๖^{๑๐} โดยพระราชนัดดาของพระองค์ซึ่งตั้งตนขึ้นเป็นกษัตริย์ต่อมา จนถึงสมัย พระยาอู่ (ครองราชย์ พ.ศ. ๑๘๙๖-๑๙๒๘) เมื่อสิ้นพระยาอู่ พระเจ้าราชาธิราช โอรสได้ขึ้นครองราชย์แทน (พ.ศ. ๑๙๒๘-๑๙๖๖) ในช่วงนี้เองที่เกิดสงครามมหาอุทธรระหว่างมอญและพม่าเป็นเวลายาวนาน จนอ่อนล้าด้วยกันทั้งคู่และเลิกรบกันไปเอง

จากนั้นมอญมีกษัตริย์ปกครองต่อมาอีกสี่พระองค์จนสิ้นรัชทายาทจึงได้ยก พระนางตะละแม่ท้าว (ราชธิดาของพระเจ้าราชาธิราช) พม่าเรียก พระนางชินสอพู (Shinsawbu) ขึ้นครองราชย์ต่อมา (พ.ศ. ๑๙๙๖-๒๐๑๕) พระนางชินสอพูไม่มีโอรสจึงได้มอบราชสมบัติให้กับราชบุตรเขย ชื่อ พระมหาปิฎกธร หรือ พระเจ้ารามาทิบัติ เรียกทั่วไปว่า พระเจ้าธรรมเจดีย์^{๑๑} พระองค์ทรงมีสัมพันธไมตรีกับสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถแห่งกรุงศรีอยุธยา และพระเจ้าติโลกราชแห่งเมืองเชียงใหม่ หลังสมัยพระเจ้าธรรมเจดีย์ มอญมีกษัตริย์ปกครองที่หงสาวดีต่อมาอีกสองพระองค์ ก็ถูกกษัตริย์พม่าคือ พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ยึดได้ เป็นอันสิ้นสุดเรื่องราวของอาณาจักรมอญในปี พ.ศ. ๒๐๗๔

^{๑๐} ศ.ม.จ. สุภัทรทิศ ดิศกุล, *ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ก่อน พ.ศ. ๒๐๐๐*, หน้า ๑๑๑.

^{๑๑} สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์, *เที่ยวเมืองพม่า*, (กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๔๕), หน้า ๘๔-๘๕.

ชาวพม่าที่ต้องอู (ราชวงศ์ตองอู)

หลังพุกามล่มสลาย ที่เมืองตองอูชาวพม่าได้มาตั้งถิ่นฐานรวมตัวอยู่เป็นจำนวนมาก จวบจน พ.ศ. ๒๐๒๙ เมืองตองอูมีความสำคัญมากขึ้นมีกษัตริย์ปกครองทรงพระนามว่า พระเจ้าเมงคินโย^{๑๒} (ครองราชย์ พ.ศ. ๒๐๒๙-๒๐๓๕) เมื่อสิ้นรัชกาลแล้วพระโอรสได้ขึ้นครองราชย์ต่อมา ทรงพระนามว่า พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ (ครองราชย์ พ.ศ. ๒๐๓๕-๒๐๔๔) สามัญเรียก มังตยา/มังตรา หรือ พระเจ้าสุวรมนเอกฉัตร ในสมัยพระองค์ได้ยกกองทัพเข้าตีหงสาวดีแตกและยึดไว้ได้ และทรงให้ย้ายเมืองหลวงของพม่าจากตองอูมาตั้งที่เมืองหงสาวดีของมอญแทน จากความช่วยเหลือของ พระเจ้าบุเรงนอง กษัตริย์พม่า

พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ยังได้ยกกองทัพเข้ายึดแคว้นยะไข่ เมืองแปร เมืองอังวะ และพม่าภาคเหนือ และที่สำคัญยังได้ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาครั้งนั้นสยามได้สูญเสียสมเด็จพระศรีสุริโยทัยบนคอช้าง แม้จะตีไม่สำเร็จแต่ก็ทำให้ขยายอาณาเขตไปได้กว้างใหญ่ แต่ในปลายรัชสมัยได้เกิดจลาจลวุ่นวาย พระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ถูกพวกมอญที่หงสาวดีจับตัวไปปลงพระชนม์ บางแห่งบอกว่าพระเจ้าตะเบ็งชเวตี้ หลังจากกลับจากตีกรุงศรีอยุธยาแล้วพระองค์ทรงมีวเมาลุ่มหลงในบุรุษ (เป็นทหารชาวโปรตุเกส ชื่อว่า ดีโก ชัวเรส) จนถูกหลอกให้ไปคล้องช้าง และถูกจับตัวไปปลงพระชนม์

พระเจ้าบุเรงนองได้ปราบดาภิเษกขึ้นครองราชย์ต่อมา (พ.ศ. ๒๐๔๔-๒๑๒๔) ทรงทำสงครามขยายอาณาเขตได้รับชัยชนะหลายครั้งทำให้อาณาเขตของชาวพม่ายิ่งกว้างใหญ่ไพศาลได้ดินแดนโดยรอบเป็นเมืองขึ้น รวมถึงได้เมืองไทใหญ่ เมืองเชียงใหม่ และกรุงศรีอยุธยา (เมื่อ พ.ศ. ๒๑๑๒ นับเป็นการเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๑ โดยการช่วยเหลือ (เป็นไส้ศึก) ของออกญาจักรี และได้จับ พระนเรศวร พระสุพรรณกัลยา ไปเป็นเชลยศึก)

เมื่อสิ้นรัชกาลของพระเจ้าบุเรงนอง (จะเด็ด) พระโอรสคือ มังชัยสิงห์ ได้ขึ้นครองราชย์ต่อมา ทรงพระนามว่า พระเจ้านันทบุเรง ครองราชย์ปี พ.ศ. ๒๑๒๔ แต่ไม่ทราบปีที่สิ้นสุด ในช่วงต้นรัชกาลยังทรงประทับอยู่ที่เมืองหงสาวดี ได้ทำสงครามกับกรุงศรีอยุธยาแต่พ่ายแพ้ถึงสี่ครั้งติดกัน ครั้งสำคัญคือสงครามยุทธหัตถีระหว่างสมเด็จพระนเรศวรมหาราชกับพระมหาอุปราชา (มังสามเกียด) ต่อมาปลายรัชกาลเกิดความวุ่นวายรักษาเมืองหงสาวดีไว้ไม่ได้เสด็จกลับไปประทับที่เมืองตองอู และถูกราชบุตรพระเจ้าตองอูวางยาพิษจนสิ้นพระชนม์หลังจากนี้พม่าได้แตกออกเป็นแคว้นใหญ่น้อยอีกครั้งหนึ่งเป็นอันสิ้นยุคสมัยราชวงศ์ตองอู

^{๑๒} หม่องทินอ่อง, ประวัติศาสตร์พม่า, หน้า ๒๖๖.

ประโยคแทรก

๑. พระพี่นางสุพรรณกัลยา หรือพระสุพรรณเทวี พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช กับ พระวิสุทธิกษัตริ์ เป็นพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ เป็นมเหสีของพระเจ้าบุเรงนอง กยอติชนนรธา มีพระธิดา ๑ องค์ คือ เจ้าหญิงเมงอทเว

๒. พระพี่นางสุพรรณกัลยา หรือพระสุพรรณเทวี พระราชธิดาของสมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช กับ พระวิสุทธิกษัตริ์ เป็นพระพี่นางของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช และสมเด็จพระเอกาทศรถ เป็นมเหสีของพระเจ้านันทบุเรง (มังชัยสิงห์) มีพระโอรส ๑ องค์ ไม่ปรากฏพระนาม

๓. พระเจ้านันทบุเรง ใช้ดาบฟันพระพี่นางสุพรรณกัลยาพร้อมพระโอรสธิดาตาย สาเหตุเพราะโกรธที่พระนเรศวร ปลงพระชนม์พระมหาอุปราชา (มังสามเกียด) พระโอรส ในครั้งทำยุทธหัตถีที่หนองสาหร่าย ปัจจุบันตั้งอยู่ที่อำเภอดอนเจดีย์ จังหวัดสุพรรณบุรี

๔. สมเด็จพระนเรศวรมหาราชได้นิมนต์พระมหาเถรคันฉ่อง (ชาวมอญ) พระอาจารย์ที่เคยให้ความช่วยเหลือสมัยที่พระองค์เป็นตัวประกันที่เมืองหงสาวดี และมีส่วนช่วยให้พระองค์กอบกู้อิสรภาพกลับคืนมาจากพม่า แล้วแต่งตั้งให้เป็น สมเด็จพระอริยวงศญาณฯ ครองวัดมหาธาตุ ณ กรุงศรีอยุธยา

หลังจากสิ้นราชวงศ์ต้องอยู่ พม่าแตกเป็นหลายกลุ่มอีกครั้งหนึ่ง ในช่วงนี้มอญเริ่มกลับมามีอำนาจใหม่ ได้ยกกองทัพไปยึดพม่าภาคเหนือรวมถึงเมืองอังวะบังคับให้คนพม่าส่งส่วยให้จนกระทั่งปี พ.ศ. ๒๒๕๕ ได้มีชาวพม่าคนหนึ่งชื่อ อ่องเจยะ/อ่องไจยะ^{๑๓} เป็นหัวหน้าหมู่บ้านมุตโซโบ หรือ ชาวโบ แปลว่า เมืองยอดขุนพล ได้ตั้งตนเป็นใหญ่ รวบรวมผู้คนต่อต้านพวกมอญ สามารถชนะมอญได้จึงมีชาวพม่าอื่นๆ มาเข้าเป็นพวกจำนวนมากเมื่อรวบรวมผู้คนได้มากเข้าจึงยกกองทัพขับไล่พวกมอญออกไปจากเมืองอังวะแล้วเข้ายึดหัวเมืองของชาวพม่าในละแวกใกล้เคียง เมื่อได้ดินแดนมากขึ้นจึงตั้งตัวเป็นกษัตริย์ทรงพระนามว่า พระเจ้าอลองมินตาคยี้ แปลว่า พระโพธิสัตว์ ในไทยเรียกว่า พระเจ้าอลองพญา ครองราชย์ พ.ศ. ๒๒๕๕-๒๓๐๓ เป็นปฐมกษัตริย์ในราชวงศ์ กองบอง (อลองพระ) ตั้งเมืองหลวงอยู่ที่เมืองมุตโซโบ ให้ชื่อใหม่ว่า เมืองรัตนสิงห์

ต่อมาพระเจ้าอลองพญาได้ทรงทำสงครามขยายอาณาเขตอีกหลายครั้ง รบชนะไทใหญ่ทางทิศเหนือ ยึดเมืองยะไข่ได้ เอาชนะเมืองตองอู เมืองแปรได้ ครั้งที่สำคัญ คือ ยกทัพเข้ามาตีเมืองตะ

^{๑๓} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหมอบรัดเล, (กรุงเทพมหานคร: โฆษิต, ๒๕๔๙), หน้า ๙๑.

เกิง/ตากอง เมืองท่าของมอญทางตอนใต้ได้แล้วให้ เปลี่ยนชื่อเมืองตะเกิง เป็น เมืองย่างกุ้ง ซึ่งมีความหมายว่า จุดจบของศัตรู มาจนทุกวันนี้

พระเจ้าอลองพญาได้ยกกองทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาในปี พ.ศ. ๒๓๐๓ ระหว่างล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่ได้ใช้ปืนใหญ่ยิงเข้ามาในกรุงศรีอยุธยาปืนใหญ่แตกถูกพระองค์บาดเจ็บสาหัสจึงได้ยกทัพกลับพม่า ไปสิ้นพระชนม์ระหว่างทางในปี พ.ศ. ๒๓๐๓ (พงศาวดารพม่ากล่าวว่าเป็นชวรด้วยโรคบิดสิ้นพระชนม์ระหว่างทาง)

พระเจ้าอลองพญามีราชโอรส ๖ องค์ องค์โตชื่อ มังรอก องค์ที่ ๒ ชื่อ มังระ มังรอกผู้พี่และมังระผู้น้องได้แย่งชิงราชสมบัติกัน มังรอกได้ชัยชนะ แต่ต้องเสียมณฑลทหารเอกไปในการรบครั้งนั้น

มังรอก (ครองราชย์ พ.ศ. ๒๓๐๓-๒๓๐๗) ทรงพระนามว่า พระเจ้าเนาตอจี แต่อยู่ในบัลลังก์ได้เพียง ๔ ปี ก็สิ้นพระชนม์ ในรัชกาลนี้พม่าตีเมืองเชียงใหม่ได้

พระเจ้ามังระ (ครองราชย์ พ.ศ. ๒๓๐๗-๒๓๑๙) โอรสคนที่สองของพระเจ้าอลองพญาเป็นคอนารมณร้ายแต่มีฝีมือในการรบ พระองค์ได้ขึ้นครองราชย์ต่อมาทรงพระนามว่า สินพยูชิน หรือพระเจ้าข้างเฝือก พระเจ้ามังระได้ให้ย้ายราชธานีจากมุตโซโบมาที่เมืองอังวะ หรือ กรุงรัตนปุระ (City of Gems)

ในปี พ.ศ. ๒๓๐๙ พระเจ้ามังระได้ยกกองทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยาจนถึงปี พ.ศ. ๒๓๑๐ กรุงศรีอยุธยาจึงเสียที่แตกแก่พม่า การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒ นี้ ในพงศาวดารไทยได้กล่าวไว้ว่า

“พม่าล้อมกรุงอยู่ครั้งนั้นนานถึง ๒ ปีเศษ ขุนนางผู้ใหญ่ ผู้น้อย อาสารบแต่ยกยับเียนเข้ามาตีสุดจนขุนนางจีน แยก ฝรั่งเศส มอญ ลาว และโอรสนายซ่งก็ช่วยกันออกอาสาตีกองทัพพม่าที่ล้อมกรุงทั้ง ๘ ทิศ ก็มีได้ชนะ พม่ากลับฆ่าฟันล้มตายแตกเข้ามาทั้งสิ้นด้วยอายุแผ่นดินกรุงพระนครศรีอยุธยาถึงกาลขาด จึงอาเพศให้เป็นประหลาด เป็นนิมิต พระประธานวัดเจ้าพระนางเชิงน้ำตาพระเนตรไหลลงมาจากพระนาภี ในวันนั้นวัดพระศรีสรรเพชญ์ดารามนั้นพระบรมไตรโลกนาถพระอู่ระแตก ดวงพระเนตรตกลงมาอยู่ที่ตักเป็นอัศจรรย์ พระเจดีย์วัดราชบูรณะนั้นกาบินมาเสียบตายอยู่บนปลายยอดโดยอาเพศ^{๑๔}”

^{๑๔} พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหมอบรัดเล, หน้า ๙๑.

ในที่สุดกรุงศรีอยุธยาอาณาจักรที่ใหญ่โตงตงของคนสยามที่มีอายุยาวนานถึง ๔๑๗ ปี มีราชวงศ์ ๕ ราชวงศ์ ๓๔ พระมหากษัตริย์ ก็ถึงกาลอวสาน สิ้นสุดลงในราชวงศ์บ้านพลูหลวงนี้^{๑๕}

พระเจ้าปดุง หรือ โบตอพญา ขึ้นครองราชย์ต่อมา (ครองราชย์ พ.ศ. ๒๓๒๕-๒๓๖๓) ในปี พ.ศ. ๒๓๒๕ ได้ทรงย้ายราชธานีจากเมืองอังวะมาที่เมืองอมรปุระ (Amarapura) ในปี พ.ศ. ๒๓๒๘ ที่เมืองยะไข่ได้ ย้ายพระมหามัณเฑียรมาไว้ที่เมืองอมรปุระ ในปี พ.ศ. ๒๓๒๙-๒๓๓๐ ทำสงครามแก้ทัพกับสยามแต่พ่ายแพ้ ในปี พ.ศ. ๒๓๓๔ ส่งพระสงฆ์ไปสืบทอดพระพุทธศาสนาที่ลังกาคลับมาตั้งนิคมอมรปุระ นอกจากนี้พระเจ้าปดุงยังโปรดให้สร้างมหาเจดีย์และระฆังยักษ์ที่เมืองมินกุน (เป็นระฆังที่ยังใช้งานได้ที่ใหญ่ที่สุดในโลก) พระเจ้าปดุงสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๒๓๖๒

พระเจ้าพะคะยิดอ เอกสารไทยเรียก พระเจ้าจังกายแมง (ครองราชย์ ๒๓๖๒-๒๓๘๐) พระองค์เป็นหลานพระเจ้าปดุง พม่าทำสงครามกับอังกฤษครั้งที่ ๑ ใน พ.ศ. ๒๓๖๔ และพ่ายแพ้ อังกฤษยึดทวาย ตะนาวศรี ยะไข่ และไทยอาหาร รวมทั้งปรับสินไหมพม่าเป็นเงิน ๑๐ ล้านรูปี (เงินสกุลอินเดียที่อังกฤษใช้ในสมัยนั้น) ปลายรัชกาลพระเจ้าจังกายแมงเสียพระจริต^{๑๖}

พระเจ้ามินดง (พ.ศ. ๒๓๙๖-๒๔๒๑) ได้ขึ้นครองราชย์ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๓๙๖ พระองค์ได้ทำสัมพันธไมตรีกับอังกฤษ พม่าจึงถูกแบ่งเป็น ๒ ส่วนคือ ส่วนภาคใต้ อังกฤษปกครอง เมืองหลวงอยู่ที่ย่างกุ้ง และส่วนภาคเหนือพม่าปกครองเอง เมืองหลวงอยู่ที่อมรปุระ

ต่อมาปี พ.ศ. ๒๔๐๐ พระเจ้ามินดงทรงให้ย้ายเมืองหลวงมาสร้างใหม่ที่มณฑลทะเลใช้ชื่อว่ากรุงรัตนปุระ (Yadnanabon) ตามชื่อเดิมของเมืองอังวะ และในปีเดียวกันทรงให้ทำสังคายนาพระไตรปิฎกครั้งใหญ่เพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนาและให้จารึกพระไตรปิฎกลงในแผ่นหินอ่อนทั้งหมด ๗๒๙ แผ่น และสร้างเจดีย์ครอบไว้ ประดิษฐานที่วัดกุโสดอ เชิงเขามณฑลทะเล พระองค์สิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๒๔๒๑

พระเจ้าสีป่อ (Thibaw) พ.ศ. ๒๔๒๑-๒๔๒๘ พระโอรสองค์เล็กของพระเจ้ามินดงได้ขึ้นครองราชย์ในปี พ.ศ. ๒๔๒๑ ในรัชกาลนี้มีแต่ความวุ่นวายแย่งชิงอำนาจกัน เนื่องจากช่วงปลายรัชกาลพระเจ้ามินดงมิได้ทรงแต่งตั้งใครเป็นรัชทายาทเมื่อสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๒๔๒๑ พระนางอเลนันดอ พระมเหสีของพระเจ้ามินดงเข้ายึดอำนาจ แต่งตั้งพระเจ้าสีป่อ โอรสองค์เล็กของพระเจ้ามิ

^{๑๕} แสงเพชร เรียบเรียง, *ปราบดาภิเษกอุกฉกรรจ์บนแผ่นดินอยุธยา*, (กรุงเทพมหานคร: ไพลิน, ๒๕๕๐).

^{๑๖} ศ.ม.จ. สุภัทรทิศ ดิศกุล, *ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ก่อน พ.ศ. ๒๐๐๐*, หน้า ๒๒.

นดงที่เกิดจากพระมเหสีชาวไทใหญ่ซึ่งในขณะนั้นยังบวชเป็นสามเณรอยู่ พระนางอเลนันดอ มีพระธิดา ๓ พระองค์ องค์พี่ชื่อ สุปะคะยิ องค์กลางชื่อสุปะยาลัต องค์เล็กชื่อ สุปะยาละ หลังจากทำพิธีราชาภิเษกพระเจ้าสีป่อแล้ว พระนางอเลนันดอได้จัดอภิเษกสมรสพระเจ้าสีป่อกับพระธิดาองค์โตของพระนางคือพระนางสุปะคะยิ ที่ได้รับแต่งตั้งเป็นพระราชินีไว้ก่อนแล้ว (ตามกฎมณเฑียรบาลของพม่าที่จะตั้งพระราชินีสำหรับพระเจ้าแผ่นดินพระองค์ใหม่ไว้ก่อน) แต่ถูกพระธิดาองค์กลาง คือพระนางสุปะยาลัตแย่งตำแหน่งราชินีไปครอง ในวันที่ทำพิธีอภิเษกสมรสมีเรื่องเล่าว่าพระนางสุปะยาลัตพระธิดาองค์รองมาแย่งที่นั่งอภิเษกสมรสแทน นอกจากนี้ในช่วงระยะเวลา ๗ ปี แห่งการครองราชย์ของพระเจ้าสีป่อมีเรื่องเล่าว่ามีการกำจัดพระบรมวงศานุวงศ์หลายสิบพระองค์ในคราวเดียวกัน^{๑๗} ทำให้สถาบันกษัตริย์พม่าอ่อนแอ

ในปี พ.ศ. ๒๔๒๘ อังกฤษได้ส่งกองทัพเข้ายึดพม่าภาคเหนือที่เมืองมณฑลเจ็ยจับตัวพระเจ้าสีป่อและพระนางสุปะยาลัตไปไว้ที่เมืองรัตนคีรี ทางภาคตะวันตกของอินเดีย (เหนือเมืองบอมเบย์) จนสิ้นพระชนม์ในปี พ.ศ. ๒๔๕๘ เมื่อสิ้นพระเจ้าสีป่อ พระนางสุปะยาลัตก็เสด็จกลับมาประทับที่อย่างกุงและสิ้นพระชนม์ในอีก ๑๐ ปีถัดมา คือในปี พ.ศ. ๒๔๖๘ (ปัจจุบันอัฐิบรรจุไว้ที่ทางขึ้นพระมหาเจดีย์ชเวดากอง) เป็นอันสิ้นสุดสถาบันกษัตริย์ของพม่าและประวัติศาสตร์ยุคนี้

ประวัติ และตำนานพระมหาเจดีย์ชเวดากอง (Shwe Dagon) ๑ ใน ๕ มหาบูชาสถานของชาวพม่า^{๑๘}

อย่างกุง ตั้งอยู่ริมแม่น้ำอย่างกุง เดิมชื่อเมือง ตากอง หรือ ตาเกิง เคยเป็นหมู่บ้านชาวประมงเล็กๆ มาก่อน ต่อมาได้มีการก่อสร้างพระมหาเจดีย์ชเวดากอง (ทองแห่งเมืองตากอง) จึงเจริญรุ่งเรืองเป็นเมืองจนถึงเมื่อราวพุทธศตวรรษที่ ๒๐ มีหลักฐานชัดเจนว่าพระยาอูได้มาบูรณะและขยายพระมหาเจดีย์ชเวดากอง ตาเกิงจึงกลายเป็นเมืองสำคัญทางใต้ของมอญอีกเมือง นอกเหนือจากเมืองหงสาวดี

ในสมัยพระนางชินสูบุได้ทำการบูรณะพระมหาเจดีย์ชเวดากองใหม่ เมืองตาเกิงจึงมีความสำคัญมากขึ้นเรื่อยๆ ในปี พ.ศ. ๒๒๙๕ พระเจ้าอลองพญายกกองทัพมารบชนะมอญที่นี้จึงได้

^{๑๗} สมเด็จพระมหารัชมังคลาจารย์, เทียบเมืองพม่า, หน้า ๑๕๐-๑๕๗.

^{๑๘} ภภาพพล จันทรวัฒน์กุล, ๖๐ วัด วัง และสถานที่สำคัญในพม่า, (กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, ๒๕๕๓), หน้า ๒๕.

เปลี่ยนชื่อใหม่เป็น ย่างกุ้ง แปลว่า จุดจบของศัตรู ต่อมาเมื่ออังกฤษทำสงครามรบชนะพม่าในช่วงปี พ.ศ. ๒๓๖๙ และ พ.ศ. ๒๓๙๖ อังกฤษได้ใช้เมืองย่างกุ้งเป็นสถานีการค้าและใช้เป็นเมืองหลวงของ พม่าทางตอนใต้ ในขณะที่พม่าใช้เมืองมณฑลพะลีย์เป็นเมืองหลวงทางเหนือ

หลังจากยึดพม่าได้เบ็ดเสร็จ เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๒๘ อังกฤษใช้ย่างกุ้งเป็นเมืองหลวงปกครองพม่า ทั้งมณฑลพะลีย์ และเปลี่ยนชื่อใหม่เป็น ร้างกุ้ง ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๙๑ พม่าได้รับเอกราชจาก อังกฤษ (เป็นเมืองขึ้นอังกฤษ ๖๔ ปี) ยังคงใช้เมืองย่างกุ้งเป็นเมืองหลวงจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๐๕ นาย พลเนวิน (๑ ใน ตรีทศมิตร) ได้เปลี่ยนชื่อเมืองกลับมาเป็น ย่างกุ้ง อีกครั้งจนปี พ.ศ. ๒๕๔๘ จึงได้ย้าย เมืองหลวงไปที่เมืองเนปีดอร์ ห่างจากย่างกุ้ง ๓๒๐ กิโลเมตร ตั้งอยู่กึ่งกลางระหว่างย่างกุ้ง กับมณฑลพะลีย์

ชเว แปลว่า ทอง ดากอง เป็นชื่อเดิมของย่างกุ้ง แปรรวมกันว่า ทองแห่งเมืองดากอง ตำนาน เล่าว่า ในสมัยพุทธกาลเมืองย่างกุ้งปัจจุบันเดิมชื่อ เมืองอสิตันชนะ หรือ เมืองโอกกะละ^{๑๙} (แปลว่าคบ เพลิง) เป็นเมืองที่พาดิษสองพี่น้องชื่อ ตปุสสะ และ ภัลลิกะ ได้เดินทางไปค้าขายยังประเทศอินเดียใน สมัยพุทธกาลอันเป็นช่วงเวลาที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้สำเร็จและเสวยวิมุตติสุขในสัปดาห์ที่ ๗ ได้ตั้ง ราชายตนะ (เกต) พาดิษสองพี่น้องได้ถวายสัตตูก้อน สัตตุงม พระพุทธเจ้าได้ประทานเส้นพระเกศา ๘ เส้น สองพี่น้องรับเส้นพระเกศาแล้วได้เดินทางกลับมาที่เมืองโอกกะละระหว่างทางกษัตริย์แห่งเมือ งอเขตตะได้ขอแบ่งเส้นพระเกศา ๒ เส้น พญานาคที่บาดาลแบ่งไปอีก ๒ เส้น เหลือ ๔ เส้น สุดท้าย เกิดปาฏิหาริย์กลับมาครบ ๘ เส้นเหมือนเดิมแล้วได้สร้างเจดีย์สูงเพียง ๙ เมตรครอบไว้^{๒๐}

ต่อมามีพระเจ้าแผ่นดินทั้งมอญและพม่าหลายองค์เสด็จมาไหว้และบูรณะต่อเติมซึ่งมีบันทึกไว้ ดังนี้

พ.ศ. ๑๙๐๕-๑๙๒๘ พระเจ้าพินยะอู/พระยาอู่ เมืองหงสาวดีต่อเติมให้สูงเป็น ๒๒ เมตร

พ.ศ. ๑๙๙๓-๑๙๙๖ พระยาเกียรติ เมืองหงสาวดีได้ต่อเติมเป็น ๑๐๐ เมตร

พ.ศ. ๑๙๙๖-๒๐๑๕ พระนางชินสอบู ได้ขยายพระเจดีย์ออกไปกว้างยาวด้านละ ๒๕๐x๓๐๐ เมตร จนมีรูปร่างคล้ายปัจจุบันและยังอุทิศทองเท่าน้ำหนักพระองค์ (๔๐ กิโลกรัม) ปิดหุ้มพระเจดีย์

^{๑๙} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส, **ปฐมสมโพธิกถา**, (กรุงเทพมหานคร: ศิลปากร, ๒๕๓๙), หน้า ๒๐๒.

^{๒๐} หม่องทินอ่อง, **ประวัติศาสตร์พม่า**, หน้า ๑๐๐.

พ.ศ. ๒๐๑๕-๒๐๓๕ พระเจ้าธรรมเจดีย์ ราชบุตรเขยพระนางชินสอพูได้อุทิศทองสี่เท่าของ
น้ำหนักพระองค์หุ้มพระเจดีย์ (ปิดทองตลอดองค์พระเจดีย์)^{๒๑}

พ.ศ. ๒๓๑๗ พระเจ้ามังระ (ผู้ที่ตีกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๓๑๐) ได้ก่อสร้างขยาย
ความสูงพระเจดีย์ขึ้นไปเป็น ๑๒๐ เมตร ให้ขยายฐานออกไปด้านละ ๔๕๐ เมตรและต่อเติมฉัตรขึ้น
ใหม่

พระมหากษัตริย์มอญและพม่าแทบทุกพระองค์ได้ถือเป็นพระราชภารกิจในการก่อสร้างองค์
พระมหาเจดีย์ให้สูงใหญ่ขึ้นเรื่อยๆ ปัจจุบันพระมหาเจดีย์ชเวดากอง มีความสูงถึง ๑๒๒ เมตร มี
ทองคำโอบหุ้มอยู่เป็นน้ำหนักถึง ๑,๑๐๐ กิโลกรัม โดยช่างชาวพม่าจะใช้ทองคำแท้ตีเป็นแผ่นปิดองค์
เจดีย์ไว้รอบองค์ หากสังเกตในรายละเอียดจะเห็นรอยต่อของแผ่นทองคำ ซึ่งมีได้ผสานเป็นเนื้อเดียว
แต่จะเป็นแผ่นๆ มาเรียงกัน จำนวน ๘,๖๘๘ แผ่น นำไปเรียงร้อยกันตั้งแต่ตัวเจดีย์ (องค์ระฆัง) ขึ้นไป
จนถึงยอดฉัตร ครั้งเมื่อแผ่นทองหมองคล้ำก็จะถอดหมดแล้วแกะแผ่นทองออกมาขัดล้างปีละครั้งเป็น
ประเพณีสืบเนื่องกันมาตลอด

ครั้งล่าสุดในปี พ.ศ. ๒๕๔๒ พุทธศาสนิกชนชาวมอญพม่าได้พร้อมใจกันเปลี่ยนสุวรรณฉัตร
องค์ใหม่ ถวายพระมหาเจดีย์ชเวดากอง ซึ่งมีผู้มีจิตศรัทธาแห่งแหม่มามีตฟ้ามัวดิน ร่วมทำบุญ ถวาย
ปัจจัย บางคนถึงกับถอดแหวนเพชร สร้อยทองเครื่องประดับอัญมณีนานาชนิดประดับสุวรรณฉัตร
องค์ใหม่ด้วยแรงศรัทธาสูงส่ง ทำให้องค์พระมหาเจดีย์ดูเป็นสีทองดงามเปล่งปลั่งมั่งมีเหลือ
อร่ามอยู่ตลอดเวลาทั้งกลางวันและกลางคืน ไม่เพียงเท่านั้น บนยอดฉัตรสูงสุดของเจดีย์ยังประดับไป
ด้วยอัญมณีเป็นจำนวนมากโดยมี เพชรเม็ดใหญ่ถึง ๗๖.๖ กะรัต เป็นไฮไลต์ เป็นต้น

สรุปว่า การบูรณะต่อเติมองค์พระมหาเจดีย์ชเวดากอง และการอุทิศถวายทองคำเท่าน้ำหนัก
ตัวของกษัตริย์ หรือมากกว่าน้ำหนักตัว แก่พระมหาเจดีย์ชเวดากองนี้ ถือเป็นพระราชประเพณีที่
ปฏิบัติสืบมา ซึ่งเริ่มตั้งแต่สมัยพระนางชินสอพู พระธรรมเจดีย์ และพระเจ้ามังระ จนกระทั่งถึง
ปัจจุบัน ดังนั้นจึงสรุปและเฉลยคำถามที่ว่า “พระมหาเจดีย์ชเวดากองนำทองจากกรุงศรีอยุธยาไป
สร้างจริงหรือไม่” **ตอบว่า** การเสียดกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๑ แก่พม่า โดยการนำของพระเจ้าบุเรงนอง
มหาราช ในพ.ศ. ๒๑๑๒ นั้นยังไม่ได้มีการบูรณะและพระราชประเพณีการถวายทองอุทิศแก่องค์พระ
มหาเจดีย์ ต่อเมื่อประมาณ พ.ศ. ๑๙๙๖ พระนางชินสอพู จึงได้ขยายเจดีย์ออกไปกว้างยาวด้านละ

^{๒๑} ศ.ม.จ. สุภัทรทิศ ดิศกุล, *เที่ยววงเจดีย์*, หน้า ๓๔.

๒๕๐x๓๐๐ เมตร จนมีรูปร่างคล้ายปัจจุบัน และยังมีอุทิศทองคำเท่าน้ำหนักของพระองค์ (๔๐ กิโลกรัม) ปิดหุ้มพระเจดีย์อีกด้วย

เมื่อพระเจ้ามังระนำทัพพม่ายกไปตีกรุงศรีอยุธยา ใน พ.ศ. ๒๓๑๐ (เสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่ ๒) ได้เผาบ้าน เผาเมือง รวมทั้งศาสนสถานต่างๆ และลอกเอาทองคำจากพระพุทธรูปแล้วขนสมบัติต่างๆเป็นจำนวนมาก กลับไปพม่า แล้วทรงดำเนินรอยตามบุรพกษัตริย์ของพระองค์ คือการนำทองคำ (จากกรุงศรีอยุธยา) ไปร่วมต่อเติมพระมหาเจดีย์ชเวดากองจริง แต่ไม่ใช่ทั้งหมดคงเป็นเพียงส่วนน้อยนิด ถ้าเทียบกับจำนวนทองคำที่ขนไปในคราวกรุงศรีอยุธยาแตกครั้งที่สอง

เพราะปัจจุบันตัวเจดีย์ซึ่งเป็นเจดีย์รูปทรงระฆังคว่ำ จากองค์ระฆัง ขึ้นไปจนถึงยอดฉัตรเท่านั้น ที่ตีเป็นแผ่นทองคำแท้หุ้ม ส่วนจากองค์ระฆังลงมาที่ฐานพระเจดีย์ เป็นเพียงลงรักปิดด้วยทองคำเปลวเท่านั้น ปัจจุบันทางวัดยังคงขอรับบริจาคทองคำจากผู้มีจิตศรัทธาเพื่อต่อเติมให้เต็มองค์อยู่) และไม่ปรากฏหลักฐานได้บันทึกลงไปชัดเจนว่าพระเจ้ามังระ ได้ถวายทองคำแก่พระมหาเจดีย์จำนวนเท่าไร

ฉะนั้น การอุทิศถวายทองคำแก่พระมหาเจดีย์ชเวดากองจึงถือเป็นพระราชประเพณีที่ทำสืบๆ กันมา ก่อนที่พระเจ้ามังระ หรือพระเจ้าสินพยูชิน จะยกทัพมาตีกรุงศรีอยุธยาตีแตกเสียอีก พระเจ้ามังระจึงเป็นแต่เพียงปฏิบัติตามพระราชประเพณีที่บุรพกษัตริย์ปฏิบัติมาเท่านั้นเอง

บรรณานุกรม

ผาสุก อินทรารุช. สุวรรณภูมิ หลักฐานทางโบราณคดี. กรุงเทพมหานคร: ศักดิ์โสภาการพิมพ์, ๒๕๔๘.

พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหมอบรัดเล. กรุงเทพมหานคร: โฆษิต, ๒๕๔๙.

ภภาพล จันทรวิวัฒนกุล. ประวัติศาสตร์และศิลปะพม่า. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, ๒๕๕๓.

_____. ๖๐ วัด วัง และสถานที่สำคัญในพม่า. กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, ๒๕๕๓.

ศ.ม.จ. สุภัทรดิศ ดิศกุล. ประวัติศาสตร์เอเชียอาคเนย์ก่อน พ.ศ. ๒๐๐๐. กรุงเทพมหานคร: สามลต, ๒๕๔๙.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส. ปฐมสมโพธิกถา. กรุงเทพมหานคร: ศิลปาการ, ๒๕๓๙

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. เที้ยวเมืองพม่า. กรุงเทพมหานคร: มติชน, ๒๕๘๕.

แสงเพชร เรียบเรียง. ปราสาทอิศรารามที่เมืองนครปฐม. กรุงเทพมหานคร: ไพลิน, ๒๕๕๐.

หม่องทินอ่อง. ประวัติศาสตร์พม่า. แปลโดย พัชรี สุมิตร. กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, ๒๕๑๙.

Pamela Gutman. *Burm's Lost Kingdom*, Bangkok : Orchid press, 2001.